

МИРКО ГРЧИЋ*
ЉИЉАНА ГРЧИЋ**

ПЛАНИНА ЦЕР - ПОТЕНЦИЈАЛИ ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА

Тројанов град на Церу "није ништа по зидању, али је с њега дивотан поглед: на североистоку на сву Мачву, Срем и Посавину, и на југозапад на сву Шумадију и на Јадар. Ко је у њему седео није остао жељан лепих предела, ако му је само било до тога"
(*М. Ђ. Милићевић 1876*).

Садржај: По доминантности положаја и естетској композицији пејзажа и предеоног лика Цер представља изузетну планинску целину у северозападној Србији. То је предео атрактивних природних вредности и значајних културних обележја. То је планина разноврсне геолошке грађе, динамичне морфогенезе и разуђеног рељефа. Цер се одликује богатством и разноврсношћу флоре и фауне, сложеносту фитоценоза и екосистема. Поред тога, Цер још увек није проглашен за национални парк. Заштита Цера подстакла би развој екотуризма. Посебно вредан квалитет Цера су веома повољни услови за развој више облика туризма.

Кључне речи: Екотуризам, планински туризам, природни резерват, животна средина, просторно планирање.

Abstract: Considering the prevalence of the location and estetic composition of the landscape and the appearance of the Cer area it is exceptional mountain range in the north-west Serbia. This is the area of attractive natural heritage and very important cultural characteristics. The mountain has very various geological structure with dynamic morphogenesis and jogged relief. Cer mountain is characteristics because of the natural resources and variety of flora and fauna, complexity of fitocenoses and ecosystems. Cer mountain is not yet proclaimed for national park although all this facts. Protection of the mountain will induce the development of ecotourism. Specially valuable quality of the Cer mountain is very good conditions for sustainable development of various forms of ecotourism.

Key words: Ekotourism, mountain tourism, reservat of nature, environment, spatial planning.

Увод

У северозападној Србији пружа се упоредничким правцем издужени венац Цера са Иверком и Влашићем. На северу се спушта у Мачву и Посавину, на западу у Подриње, на истоку у долину Колубаре, на југу у котлине и долине Јадра и горње Колубаре које га одвајају од ваљевско-подрињских планина. Цер има изразито добре услове за развој екотуризма. Разноврстан рељеф са прекрасним видиковцима,

* Др Мирко Грчић, редовни професор, Географски факултет, Студентски трг 3/3, Београд, мр Љиљана Грчић, Београд.

** Мр Љиљана Грчић, дипломирани географ, Београд.

природне реткости, повољни биоклиматски услови, значајни водни ресурси, шумски комплекси, средњовековна утврђења, културно-историјски споменици, богата флора и фауна, очувана рурална средина, традиције и обичаји локалног становништва су фактори који до сада нису били довољно валоризовани у стратегији развоја туризма. Ова планина има потенцијале за развој еко-туризма, слично као и национални парк Фрушка Гора, али за њу до сада није постојала адекватна еко-туристичка стратегија. Циљ овога рада је да укаже на потенцијале и могућности екотуристичке валоризације ове планине.

ПРИРОДНИ РЕСУРСИ ЗА ТУРИЗАМ

Планина Цер је предео разноврсних природних одлика – ретких геоморфолошких (греде, главице, преседлине, ртови, врхови, заравни, терасе, одсеци), хидролошких (извори Липове воде, Дејановац, бања Бадања), биогеографских и других. Одликује се визуелном привлачношћу, складном композицијом и наглашеном естетиком предеоног лика, мозаично обликованим пејзажима, доминантним видиковцима и широким хоризонтима, које је описао М. Ђ. Милићевић још 1876. године. Од планинског дома код извора Липове воде стазама се може стићи до многих висова са којих се пружају пространи погледи на Дрину, Гучево, Мачков Камен, Мачву, Срем и Посавину, Шумадију у Јадар.

Рељеф и геолошка грађа

Планина Цер представља ка северу најистуренију острвску планину јужног обода Панонског басена у Србији. По свом унеколико изолованом положају ова планина је слична Авали у Шумадији и Фрушкој гори у Срему, са којом је приближно истог правца пружања. У геотектонском погледу саставни део Цера чине Видојевица и греда Иверак која је одвојена потолином Лешницом (укупно око 160 km²).

Цер је типична лаколитска и хорст планина настала интрузијом гранита унутар зоне разламања вишег реда, која раздваја пределе различитог геолошког развика - Динарску област и Панонску депресију. То је планина разноврсне геолошке грађе и динамичне морфогенезе који су условили висок степен предеоне разноврсности. Гранитоидни масив Цера изграђен је од гранодиоритских стена насталих у првој фази чија се старост процењује на 30-35 милиона година (Кнежевић-Ђорђевић Б. и др., 1993). Касније су ове стене, после њиховог кретања навише, испробијане пералуминијумским леукокатним гранитоидима. Ово утискивање млађих стена, према истим ауторима, догодило се пре око 16-18 милиона година. Масив Цера изграђују два одвојена тела – комплексни плутонит Цера површине око 60 km² и стражанићка интрузија (Вратачки венац) на западном делу планине површине око 7 km² (Јовић В. и др., 1995). Између ове две масе, по В. Јовановићу (1995) налази се појас контактено промењених аргилофилита. контактено метаморфне промене су везане за контакт гранитоида са палеозојским метакластима јадарске серије.

По П. Стевановићу, Цер је милионима година био острво Панонског мора, после којег су на његовим падинама заостали језерски седименти. Гранитни масив Цера представља ексхумирани плутонит кога прстенасто уоквирују палеозојски шкриљци и кречњаци. Одношењем неогених седимената оголићени су шкриљци и кречњаци Поцерине, који елипсасто опкољавају интрузију. У кречњацима североистичне подгорине Цера развијен је *поцерски мерокрас* - вртаче и јаме (Марковић Ј., 1980., 246). Јужне стране, према реци Лешници су изложене сталној и

интензивној ерозији и потпуно су огољене. У подножју Станића брда, на јужној страни планине, јављају се прави "бед-лендс" облици (Радовановић М., 1957).

Планина је асиметрична - са благим нагибом са северне и стрмим са јужне стране. Има карактеристичан облик упоредничке елипсе, 25 x 5 km. Са заравњеног била се издижу висови: Цер (687 m), Бркинац (652 m), Тројан (605 m) и Кумовац (603 m). Са северне стране планинско било Цера прстенасто опасују заравни од 410-445 m н. в. и 500-530 m н. в. (Коњушница, Бобија, Плешевица, Тодоров Рт, Оштре Чуке). Између њих су преседлине у отпорнијим стенама (нарочито у гранитима), које указују на велику постабразиону флувијалну ерозију. Изворишни краци притока Саве, Дрине, Колубаре и Јадра извајали су живописне долинице и бокове Цера и разделили га у заравњене косе. Секундарна била чине развођа тих речица, које су дисецирале планинске стране, подсекле главно планинско било и преобратиле га у денивелирану заталасану раван са главицама и преседлинама (Марковић Ј., 1963). Цер није висока планина али има разноврстан рељеф, засићен интересантним геоморфолошким формама и појавама које имају емоционално-психички утицај и рекреационе погодности.

Клима и воде

Биоклима, која утиче на опште здравствено стање човека, је фактор како с позитивним, тако и с негативним ефектом на развој туризма. Клима Цера је повољна за здравствено-рекреативни и спортски туризам. Цер се налази у зони од 300-600 m н. в., која је климатски погодна за одмор и рекреацију. Велики број одмаралишта и туристичких места Србије је баш у овој зони (Станковић С., 1976).

Цер важи као климатска бања локалног значаја. Микроклима Цера одликује се чистоћом ваздуха богатог кисеоником, освежавајућим ветровима даником и ноћником, изложеним експозицијама са интензивнијом инсолацијом, што укупно делује стимулативно на људски организам. Средња месечна температура ваздуха у јануару је нижа за 2 °C а у јулу за 1 °C него у подножју. Број дана са температуром ваздуха вишом од 0 °C у највишем делу Цера је 320 годишње, просечна температура топлије половине године (април-септембар) је 17 °C. Падавине се излучују у виду краткотрајних пљускова, после тога се брзо разведрава. Висина снега од 1 cm задржава се на Церу 40 дана годишње, преко 10 cm 20 а преко 30 cm 10 дана годишње. Висина снежног покривача није баш погодна за зимске спортове, али је погодна за масовни излазак и рекреацију на снегу (Станковић С., 1976).

Хидрографску мрежу карактерише паралелизам токова и стрмији нагиби горњих и мали нагиби доњих токова. Интересантне су реке (Добрава, Думача и друге) с могућношћу за риболов, сунчање и купање, као и микроакумулације. У водопрпусним стенама (кристаласти шкриљци, гранит, кречњаци) јављају се извори, као што су Слањача (село Бела Река), Чакља (Петковица), Велики Бунар, Липова вода, Брестови извори (Десић), Милошевац (Милошевац), Врело (Грушић), Симићевац (Волујац) и други (Радовановић В., 1994). На нижим теренима, где је развијен поцерски мерокрас, интересантни су објекти крашке хидрографије као што су Велика Лазића бара код села Грушић, Цуљковића понорница, извор Дејановац на Церу, Копљевића пећина и други.

Бања Бадања (180 m н. в.) налази се у долини Цернице. Сумпоровито-гвожђевита вода се користи за лечење реуматских обољења. Број посетилаца од 1987-1993. г. је опао од 3746 на 973, а број ноћења од 33 173 на 9 918 (Статистички годишњаци СЗС, 1987, 1993).

Бања Радовашиница (225 m н. в.) са главним извором термоминералне сумпоровите воде Стублине, у долини речице Врбовице, припада локалитетима

изразитијих балнеолошких одлика, због великог значаја минерализованог блата (пелоида), (Шчербаков А., 1936). Користила се за лечење реуматизма, али је последњих деценија замрла.

Док су Липове воде са планинарским домом претежно рекреативно излетиште и исходиште за културно-историјске и природне мотиве на Церу, дотле термално-подгоринска зона Доње Бадање и Радовашнице може бити више афирмисана као подручје боравишног туризма. У њима термалне воде у обједињавању бањско-планинског туризма су важна компаративна предност (Костић М., Поповић И., 1980).

Биљни и животињски свет

Цер је сложена, маркантна предеона целина која се одликује живописним пејзажима, богатством и разноврсношћу шумских и ливадских биљака и њихових заједница, које имају изражене санитарно-хигијенске и декоративно-естетске особине. Он представља сложен ансамбл шумских екосистема којег чини 7 типова хрстових шума, 5 букових и 1 тип мешовитих. Северне, североисточне и источне падине Цера су влажније, богате шумском вегетацијом, претежно заједницама храста и других биљних врста. Јужне падине, према реци Лешници, су потпуно без вегетације, те су изложене интензивној ерозији (Кнежевић В., 1962).

Према истраживањима С. Радуловић и Д. Марковић (1970) на Церу су евидентирана три појаса са 13 типова шума:

А. Типови букових шума:

1. Шума брдске букве и папрати (*Fagetum montanum serbicum Rudski subas. Polypodietosum*)
2. Шума брдске букве и стоузлице (*Fagetum montanum serbicum Rudski subas. Dentarietosum*)
3. Шума брдске букве и маховине (*Musceto - Fagetum Jov.*)
4. Шума букве и обичног граба (*Fagus moesiaca - Carpinus betulus*)
5. Шума букве и липе (*Fagetum montanum serbicum Rudski subas. Tilietosum Jank. et Miš. - F. moesiaca - T. argentea*)

Б. Типови мешовите шуме букве и храста:

1. Шума букве и китњака (*Fagus moesiaca - Quercus petraea*)

Ц. Типови хрстових шума:

1. Шума китњака и обичног граба (*Galio - Querceto - Carpinetum Jov.*)
2. Шума брдског китњака и кострике (*Quercetum montanum et subas Ruscetosum*)
3. Шума брдског китњака и жутиловке (*Quercetum montanum et subas. Genistetosum*)
4. Шума китњака и црног јасена (*Quercetum montanum et fac. Fraxinus ornus*)
5. Шума китњака и цера (*Quercetum cerris var. Quercus petraea*)
6. Шума сладуна и цера (*Quercetum confertae cerris Rudski*)
7. Шума цера (*Quercus cerris*).

У састојинама букових шума (варијанта брдске букве и стоузлице) јавља се биљка **крвавица** (*Hypericum androsaemum*) која је први пут и једино у Србији забележена на Церу, која припада медитеранском атлантском флорном елементу (Радуловић С., Марковић Д., 1970). На посебан флористички састав ове варијанте указују и друге врсте. На хрбатима коса и стрмим обронцима северне експозиције Е. Вукићевић је издвојила заједницу букве са маховином (*Fagetum muscosum Jov.*) за коју

сматра да води порекло од исконског типа који је у Србији запажен на подручју северног Кучаја и дат јој је ранг асоцијације с обзиром на њене посебне историјске, еколошке и флористичке елементе (Радуловић С., Мајковић Д., 1970). Од значаја је издвајање и заштита комплекса вредних и добро очуваних **манастирских шума хрста китњака**, високог узгојног типа, старих преко 200 година, које се у овом облику јављају ретко где у Србији. Зелени шумски масиви у близини индустријских градова (Шабац, Лозница, Вањево и други), представљају еколошки високо вредну, чисту и здраву природну средину за краткотрајни одмор и рекреацију. У Шапцу је подигнут 1954. г. шумски расадник ради очувања и повећања постојећег шумског фонда. Ова планина је такође позната по традиционалном **виноградарству** (села Румска, Бела Река, Грушић), сакупљању **лековитог биља, јестивих гљива и шумских плодова**.

Од животињског света одређени интерес за туризам представља орнитофауна. Цер се налази на листи подручја од међународног значаја за очување диверзитета **фауне птица** према ИБА критеријумима (Пузовић С., Грубач Б., 1998), што несумњиво треба да скрене пажњу јавности на заштиту ове планине. Најзаступљеније врсте **ловне дивљачи** на Церу су срна, зец, лисица, дивља свиња итд.

АНТРОПОГЕНИ РЕСУРСИ ЗА ТУРИЗАМ

У културној географији Цера и Поцерине доминирају манастири, византијска утврђења, споменици из Првог устанка и Првог светског рата. Међу планинама Србије Цер заузима јединствено место у култури, историји и народној традицији. Због своје улоге у славној ратној историји српског народа, има обележје легендарне планине. Читаво подручје Цера има меморијални карактер, јер су на његовим падинама вођене битке у Првом српском устанку (Бој на Чокешини 1804.) и у Првом светском рату (Церска битка 1914. г.). На појединим местима видљиви су и данас трагови (ровови, земунице, гробља, споменици) ових значајних битака. Геостратегијски положај Цера даје му значај западне "капије" Србије, због чега је имао више војну него туристичку функцију.

Археолошки налази, стене и минерали, који подсећају на дугогодишњу рударску традицију чувају се у Народном музеју у Шапцу. У ободном делу церског гранитоидног масива у оквиру орудњене зоне Завлака – Букор – Сребрне рупе, налазе се трагови старих рударских радова (подкопи, окна). Откривена су два локалитета са старим радовима и то у селима Милошевац и Румска. У њима се у средњем веку експлоатисало олово (Pb), цинк (Zn), сребро (Ag) и злато (Au).

Средњевековни градови имају доминантан положај на висовима. **Коњуша** (433 m н. в.) је овалног облика изнад села Милошавац и Двориште. По једном предању овде је била коњушница Милоша Обилића (који је био пореклом из овог краја), а по другом - Милоша Поцерца, прослављеног војводе из Првог српског устанка. **Тројанов град** (605 m н. в.), издуженог је облика по дужини косе. **Косанин град** (687 m н. в.) налази се на самом врху Цера. **Видин град** или Видојевица (378 m н. в.) по облику основе личи на Коњушу.

Средњевековни манастири потичу из доба Немањића. У најлепшим и скровитим шумским пределима у живописном амбијенту налази се пет драгуља – средњевековних православних манастира, изузетне лепоте и великог културног блага (мачванска "Света гора"), који су имали историјски значај као културни, духовни и национални центри. По својој просветитељској улози и историјском значају превазилазе верске оквири. **Радовашница** (239 m н. в.) се налази испод Белоречке Бобије на обали речице Врбовац. Сматра се најстаријим манастиром на Церу.

Петковица (165 m н. в.) се налази на реци Нечаји, у истоименом селу. Сматра се задужбином краља Драгутина (XIII век). **Чокешина** (203 m н. в.), према народном предању је задужбина Милоша Обилића. **Каона** (176 m н. в.) је подигнута у сред манастирских шума. **Криваја** се у изворима XV века помиње као манастир Кривојник, сада је црква.

Читаво подручје Цера има меморијални значај јер су на њему вођене значајне битке из Првог српског устанка и Првог светског рата. Немачки историчар Леополд Ранке у свом делу "Српска револуција" назвао је бој на **Чокешини** поротив Турака (1804) "српским Термопилима" а браћу Недиће који су се ту прославили - "српским Леонидама". У **Текеришу** је подигнут споменик са костурницом у знак сећања на чувену Церску битку (1914.), прву битку и прву савезничку победу у Првом светском рату.

Традиционалне туристичке манифестације на Церу су Првомајски уранци и у августу прослава Церске битке у Текеришу. Лети ради и ликовна колонија "Церлико". Могућности за комбиновање **сеоског туризма** и екотуризма постоје у селима на северним падинама Цера (Радовашница, Двориште, Румска, Бела Река, Цуљковић и друга), која постају и **викенд зоне**. **Елементи локалног живота, фолклор, традиције и обичаји, сеоски вашари** такође могу да представљају интерес за домаће и стране туристе, посебно ако су представљени у аутентичном виду.

ВРСТЕ ТУРИЗМА И РЕКРЕАЦИЈЕ

Планина Цер има туристичке ресурсе за развој не само традиционалних облика туризма и рекреације (пешачки, маршрутно-едукативни, стационарни, ловни, спортски и други) него и за развој нових и нетрадиционалних видова као што су: екотуризам, викенд туризам, сеоски (агро-) туризам, специјализован научни туризам, етнотуризам, "меки" (софт-) туризам, хоби туризам и слично. У туристичкој понуди све више се експонирају неке врсте одрживог туризма, које имају позитивне еколошке, социјалне и економске ефекте. То су:

1. Културно-сазнајни и духовни туризам на основу очуваних манастирских комплекса, тврђава и споменика;
2. Природно-сазнајни туризам: Специјализоване туре за орнитологе за посматрање шумских птица, ботаничаре за сакупљање биља на основу фитогеографске разноврсности, љубитеље природе на основу разноврсног рељефа, интересантних геоморфолошких облика, видиковаца, извора и водотокова;
3. Спортско-рекреативни туризам у виду спортског лова и риболова, тренинга и пешачења у природи, јахања и коњичких спортова.
4. Краткотрајни викенд одмор;
5. Сеоски туризам, може се развијати на бази "сеоских хотела" – смештаја у кућној радиности. За то је потребна идеја о ревитализацији и реконструкцији сеоских насеља, која су сада у процесу депопулације. У том циљу потребна је евиденција стамбеног фонда, проучавање мотивације локалног становништва да прима туристе у властите куће, инвентаризација интересантних пољопривредних, занатских производа, локалних традиција и обичаја, побољшавања стамбеног фонда и инфраструктуре;
6. Бањски туризам у Бадањи и Радовашници.

З а к љ у ч а к

Цер је име једног од најславнијих делова природе и историје Србије. Располаже значајним природним и антропогеним потенцијалима за развој екотуризма, уз примену савременог концепта одрживог развоја. Одликује се пејзажно сликовитим облицима рељефа, у којем доминирају косе, заравни, заобљени висови и видиковци отворених визура, комплекси листопадних и четинарских шума, пашњаци и пропланци. Природни туристички ресурси као што су хидрографске појаве, геоморфолошки облици, разноврсна вегетација, дају могућност за постизање већег степена туристичке валоризације, него до сада. У најлепшем делу планине – Липове воде, у природном амбијенту постоји само један скроман планински дом са око 80 лежаја.

Подручје Цера има значајну археолошку, историјску и естетску вредност. Од антропогених туристичких ресурса највреднији су манастири, споменици, остаци старих утврђења, аутентични сеоски амбијенти и народни обичаји. То је изузетно упечатљива планина, сублимаат високо атрактивних природних вредности, значајних културних и легендарних обележја и предео националног значаја. На његовој територији заступљени су облици археолошког и градитељског наслеђа од праисторије до наших дана. До сада веома мало је рађено на сагледавању значаја културно-споменичке баштине у ширим националним оквирима и стварању бољег "еко-имица". Комплексно проучавање геолошких, геоморфолошких, педолошких, естетских и археолошких вредности Цера указало би на могућности за развој и ревитализацију и допринело би стварању основе за његово проглашење националним парком Србије. Будући да Цер има у изобилу неизграђених природних амбијената и бројних локалитета са вредном традицијском баштином он има бројне могућности и изгледе да постане велика дестинација екотуризма, али и осталих алтернативних облика туризма, од рекреативног летњег до зимског спортског туризма, од планинарења до спортског лова, од сеоског до духовног туризма. У условима развоја индустрије и све угроженије животне средине у градовима све су јаче тенденције за активним одмором у природи у коме Цер има велике шансе да добро осмишљеном туристичком политиком и применом концепта одрживог развоја постане више валоризована планинска дестинација. Ту се могу обезбедити погодни услови за активан одмор организовањем допунских програма и садржаја туристичке понуде као што су посете манастирима, бањама, споменицима, рекреативним центрима итд. Разноврснија туристичка понуда би подстакла и развој традиционалних делатности руралне средине, као што су еколошке фарме за производњу еколошки чисте хране, сакупљање и пласман шумских плодова и лековитог биља, као и оживљавање домаће радиности.

Природне и културне вредности Цера су несумњиво од националног значаја. Али, чему прекрасан географски предео, ако нема еко-туристичке стратегије? Цер нема адекватну еко-туристичку стратегију ни еко-маркетинг. У стратегији екотуристичке валоризације и активизације Цера, приоритет треба да буде заштита ове планине у рангу националног парка. Решавањем тог задатка треба да се позабаве надлежне републичке институције и локалне заједнице.

ЛИТЕРАТУРА

- Археолошки споменици и налазишта Србије I (1953): САНУ, Београд.
- Вујић Ј. (1827): **Путешствије по Србији**. Крагујевац (репринт 2002).
- Вукићевић Е. (1965): **Шуме Цера**. Гласник лова и шумарства, бр. 5, Музеј лова и шумарства, Београд.
- Грчић М., Грчић Јб. (2002): **Мачва, Шабачка Посавина и Поцерина**. Географски факултет, Београд.
- Грчић Јб. (2001): **Манастири Цера и Поцерине**. "Земља и људи", св. 51, СГД, Београд.
- Јовић В., Матовић В., Ђурић С. (1995): **Минералогија површинског распадања гранитоида Цера**. Геолошки анали Балканског полуострва 59, 2, Београд.
- Јовановић В. (1995): **Петролошка студија контактнoг ореола церског плутона**. (програм у рукопису), Архив Географског факултета, Београд.
- Каниц Ф. (1991): **Србија – земља и становништво од римског доба до краја 19 века I**, Београд.
- Кнежевић В. (1962): **Постанак и петрохемијски карактер магматских и контактнo метаморфних стена Цера**. Зборник радова Рударскогеолошког факултета, Београд.
- Кнежевић В., Карамата С., Цветковић В. (1993): **Петролошка студија гранитоидних стена јужне маргине панонског басена на подручју Србије**. ФРГИ, Београд.
- Костић М., Поповић И. (1980): **Бања Радовашница**. Географски годишњак, бр. 16, СГД – подружница Крагујевац.
- Леко М., Шчербаков А., Јоксимовић Х. (1922): **Лековите воде и климатска места у Краљевини СХС**. Министарство здравља, Београд.
- Марковић Ђ. Ј., (1967): **Релеф Мачве, Шабачке Посавине и Поцерине**. Посебна издања, књ. 1, ПМФ, Београд
- Марковић Ђ. Ј. (1963): **Морфогенеза Цера**. Зборник радова ГИ ПМФ, св. 10, Београд.
- Милићевић Ђ. М. (1876): **Кнежевина Србија**. Београд.
- Пузовић С., Грубач Б. (1998): **Листа подручја у Србији од међународног и националног значаја за очување диверзитета фауне птица**. Завод за заштиту природе Србије, Београд.
- Радуловић С., Марковић Д. (1970): **Студија проблема гајења шума Цер-Видојевица, њене реконструкције и конверзије**. Зборник 9, Институт за шумарство и дрвну индустрију, Београд.
- Стеван М. Станковић (1976): **Природна основа за туристичко активирање планине Цер**. Гласник СГД, св. LVI, бр. 2, Београд.

MIRKO GRČIĆ
LJILJANA GRČIĆ

S u m m a r y

THE MOUNTAIN CER – POTENTIALS FOR TOURISM DEVELOPMENT

In northwest of Serbia in the meridians directions an elongated mountain range of Cer with Iverak and Vlašić stretches itself. On the north it goes down to Mačva and Posavina, on the west to Podrinje, on the east to the valley of Kolubara, on the south to the basins and valleys of Jadar and upper Kolubara, which separate it from the mountains of Valjevo and Podrinje area. Cer mountain offers extremely good condition for development of ecotourism. The variety of relief with gorgeous see-sites, natural rarities, convenient bio-climatic conditions, significant water resources, forest complexes, medieval fortresses, cultural-historic monuments, richness of flora and fauna, preserved rural environment, traditions and customs of local population, were all neglected as strategic factors in the development of tourism. This mountain's potentials are quite satisfactory for the needs of ecotourism, similar to the National Park of Fruška Gora, but it has lacked an adequate ecotourist strategy so far. This study aims to pointing to the potential and possibilities of ecotourist valorization of this mountain.